

VIII Konferencja nt. Delimitacja i demarkacja granic odrodzonej Rzeczypospolitej. Znaki graniczne na ziemiach polskich.

Muzeum Powstańców Wielkopolskich Lusowo 25.06.2022

Po uciążliwym okresie ograniczeń epidemiologicznych które bardzo utrudniały i ograniczały nam możliwości działań spotkaliśmy się w dniu 25 czerwca 2022 roku na kolejnej VIII Konferencji w Muzeum Powstańców Wielkopolskich im. Józefa Dowbora Muśnickiego w Lusowie. Współorganizatorami tej konferencji oprócz gospodarza czyli Muzeum był Oddział Wielkopolski oraz Główna Komisja Historii i Tradycji Stowarzyszenia Geodetów Polskich.

Tematem konferencji były zagadnienia związane z delimitacją i demarkacją granic Odrodzonej Rzeczypospolitej oraz znaki graniczne na ziemiach polski. W związku z ogólną sytuacją polityczno-społeczną zagadnienia związane z tematyką konferencji okazały się bardzo aktualne i warte szerszego omówienia.

Działalność

Podsumowania dorobku konferencji z lat 2011-2021 obejmującego 45 referatów i 3 wystawy dokonała Maria Jankowska. Wg zaproponowanego przez autorkę podziału referaty oraz wystawy dotyczyły 7 grup zagadnień. Należały do nich : uwarunkowania historyczne położenia granic na obszarze Wielkopolski, delimitacja przebiegu granic w Wielkopolsce, delimitacja przebiegu granic poza Wielkopolską ,znaki graniczne, działalność Wojsk Wielkopolskich, sylwetki postaci oraz działania związane z upamiętnieniem wydarzeń i postaci. Zestawieniu referatów w wymienionych grupach tematycznych towarzyszyła prezentacja wybranych zdjęć z poszczególnych konferencji.

Dyrektor Michał Krzyżaniak przedstawił działalność Muzeum oraz zamierzenia na przyszłość. Do ważnych zagadnień należy zbieranie i dokumentowanie działalności Generała Dowbora Muśnickiego oraz jego rodziny jak i poszczególnych uczestników Powstania Wielkopolskiego. Przeprowadzane są wizje terenowe aby w oparciu o posiadaną dokumentację np. zdjęcia, filmy, ustalić lokalizację jak i nazwiska ludzi tam uwidoczonych.

Zofia Smolarz - Prezes Towarzystwa Pamięci gen. J. Dowbora Muśnickiego omówiła działalność Towarzystwa. Towarzystwo kultywuje pamięć patrona muzeum jako postaci historycznej w dziele odzyskania przez Poznań i Wielkopolskę niepodległości po zaborach oraz opiekuje się grobem generała i jego pomnikiem przed szkołą. Organizowane są prelekcje i odczyty ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży szkolnej. Każdego roku organizowane są uroczystości związane z obchodami świąt narodowych z udziałem zaprzyjaźnionej jednostki wojskowej.

Ryszard Rus Przewodniczący Głównej Komisji Historii i Tradycji SGP zaprezentował działalność komisji w gromadzeniu, opracowywaniu i udostępnianiu środowisku geodezyjnemu olbrzymiego dorobku w wieloletnim działaniu kolejnych pokoleń geodetów. Przedstawił również wydawnictwa: 10 tomów Słownika Biograficznego "Geodeci i Kartografowie Polscy" oraz „Hit_ofon...(y)" "Kalendariumnie tylko GEODEZJA", których jest współautorem i autorem, przekazując egzemplarze dyrektorowi muzeum.

Sala obrad. Referat wygłasza Ryszard Rus. Fot. Sławomir Grajek

Współczesne granice państwowe.

W dzienniku Rzeczpospolita w dniu 19 maja 2022 r. ukazały się dwa artykuły dotyczące przebiegu granic państwowych w Geoportalu zatytułowane: „Działki niezgodne z linią granicy” oraz „Gdzie jest koniec Polski”. Autor artykułów stwierdza, że Geoportal nie pokazuje rzeczywistego przebiegu granic państwowych bo jest w nim wiele błędów. Zaznacza, że obecnie są one korygowane przez GUGiK. W związku z tematyką naszej konferencji i tymi prasowymi informacjami (niezbyt ścisłymi) Hanna Mierzwia - Geodeta Województwa Wielkopolskiego wystąpiła do Głównego Geodety Kraju (GGK) z zaproszeniem do osobistego udziału w Konferencji lub wydelegowania pracownika dla omówienia zadań realizowanych w tym zakresie przez GUGiK. Alicja Kulka p.o. GGK odpowiedziała listownie stwierdzając że prezentowane w państwowym rejestrze granic i powierzchni jednostek podziałów terytorialnych kraju (PRG) granice państwa, oparte są i aktualizowane zgodnie zobowiązującymi przepisami. Aktualizacja danych następuje na podstawie umów międzynarodowych oraz dokumentacji przekazywanej GGK przez Komendę Główną Straży Granicznej. W tym roku otrzymano od Straży Granicznej aktualne informacje dotyczące odcinków lądowych granicy państwa. GUGiK po weryfikacji aktualizuje odpowiednie bazy danych. Zostały sprawdzone i poprawione również lądowe odcinki granicy z Białorusią, Rosją i Ukrainą. Zaktualizowane dane dla wszystkich odcinków granic są na bieżąco publikowane w Geoportalu.

Bogusław Tomaszewski w swoim wystąpieniu omówił problemy i rozbieżności w długościach współczesnych granic Polski. Podał też przykład z okresu międzywojennego, kiedy to różnice pomiędzy danymi dotyczącymi długości odcinków granicznych ochraniających przez Straż Graniczną

publikowanymi przez roczniki statystyczne i Inspektoraty Okręgowe SG dochodziły do 100 km. Omówił informacje podane we wspomnianym wyżej dzienniku Rzeczpospolita i podane w czasopiśmie POLITYKA z 1997 r. w artykule „Państwowa miedza”. Jak wynika z tych artykułów rozbieżności występowały dość często i odpowiednie procedury postępowania zawarte pomiędzy zainteresowanymi stronami po obu stronach granicy pozwalają na sukcesywne ich usuwanie. Autor jako przykład podał zmianę położenia jednego z punktów granicznych w rejonie przejścia granicznego w Kołbaskowie dla którego brak było odpowiedniej dokumentacji dotyczącej jego dotychczasowej lokalizacji. Oto fragment protokołu granicznego dotyczącego korekty położenia punktu granicznego z 2018 r. „.....biorąc pod uwagę istnienie oznakowania podziemnego (rurka drenarska odnaleziona przez delegację niemiecką) w miejscu wynikającym z dokumentacji granicznej (otrzymanej w wyniku transformacji współrzędnych zawartych w dokumentacji granicznej w systemie Rauenberg do układu współrzędnych płaskich prostokątnych UTM) Wspólna Grupa Techniczna stwierdziła że znak graniczny należy osadzić miejscu zgodnym z dokumentacją.” Zmiana w położeniu tego punktu spowodowała również zmianę w długości odcinków granicznych w tym rejonie jak i zmianę powierzchni kraju. W tym wypadku na niekorzyść Polski.

Bogusław Tomaszewski omawia zmianę położenia znaku granicznego w pobliżu Kołbaskowa.

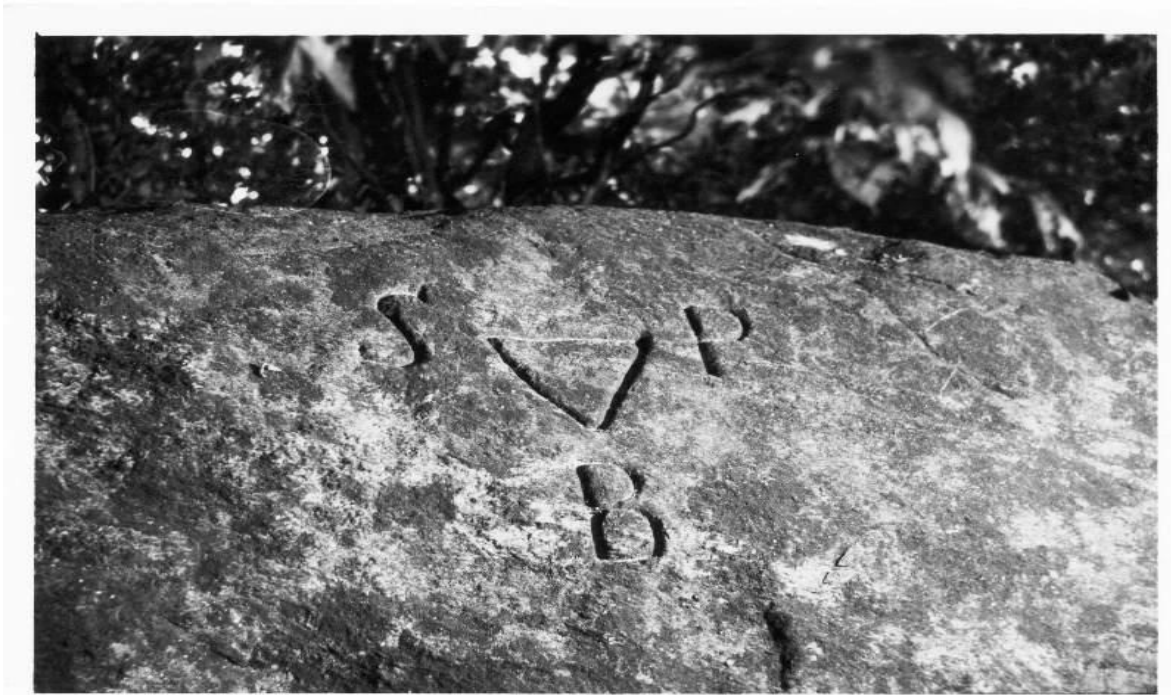
Fot. Wanda Wieprzewska - Tomaszewska

Zdjęcia lotnicze. Początki aerofotogrametrii

W oparciu o rozwijające się lotnictwo oraz udoskonalaną fotografię techniczną Grzegorz Jazon przedstawił początki fotografii lotniczej w praktyce wielkopolskich lotników. Powstańcy Wielkopolscy zdobyli lotnisko w Poznaniu na Ławicy uzyskując dużo nowoczesnych na ówczesne czasy samolotów. W dwutygodniku Polska Flota Napowietrzna z 1919 r. ukazało się wiele fotografii lotniczych w postaci zdjęć pionowych i ukośnych. Obrazują one próby wykorzystania tych zdjęć do celów gospodarczych i wojskowych. Zdjęcia wykonywano na obszarze Wielkopolski, Poznania i innych miast oraz w czasie walk w rejonie Lwowa. Zdjęcia te pozwalają na wykorzystanie ich w zakresie analizowania zmian terenowych oraz można je wykorzystać do obrazowania przekształceń zagospodarowania terenów w ujęciu historycznym.

Znaki graniczne-starostwo drahimskie

Ziemie na Pojezierzu Drawskim przechodziły burzliwe dzieje. Od zakonu joannitów ziemie te kupił w połowie XIV wieku król Kazimierz III Wielki i ustanowił starostwo drahimskie funkcjonujące w latach 1407-1668. W tym roku przeszło ono na skutek niespłacania zadłużenia w ręce Brandenburczyków. Drahim to stara osada położona na pograniczu Pomorza i Wielkopolski przy szlaku solnym prowadzącym do Kołobrzegu. W tym terenie przebiegało wiele historycznych granic pomiędzy Polską, Brandenburgią i Szwecją. W wyniku spadku po Księstwie Gryfitów również Szwecja weszła w posiadanie dużych obszarów na Pomorzu. Tadeusz Kośka zaprezentował zdjęcie kamienia granicznego (ze zbiorów Bogusława Tomaszewskiego) położonego na trójstyku tych trzech państw. Kamień ten niestety zaginął.

Kamień graniczny położony na trójstyku granic Szwecji, Polski i Brandenburgii

Przedstawił również wyniki swoich dotychczasowych badań nad znakami granicznymi oraz wyniki wywiadów terenowych. Prace badawcze w tym zakresie zamierza kontynuować. Zwrócił też uwagę na to, że znak graniczny to fizyczny obiekt materializujący w przestrzeni zasięg prawa własności. Powinien być otoczony skuteczną opieką. Zaznaczył, że od lat na wykładach o gospodarce przestrzennej na Wydziale Geografii UŁ w ramach przedmiotu podstawy geodezji jeden wykład ma tytuł „Znak graniczny - dokument, świadek zdarzeń i zabytek.”

Uczestnicy konferencji przed Muzeum. Fot. Sławomir Grajek

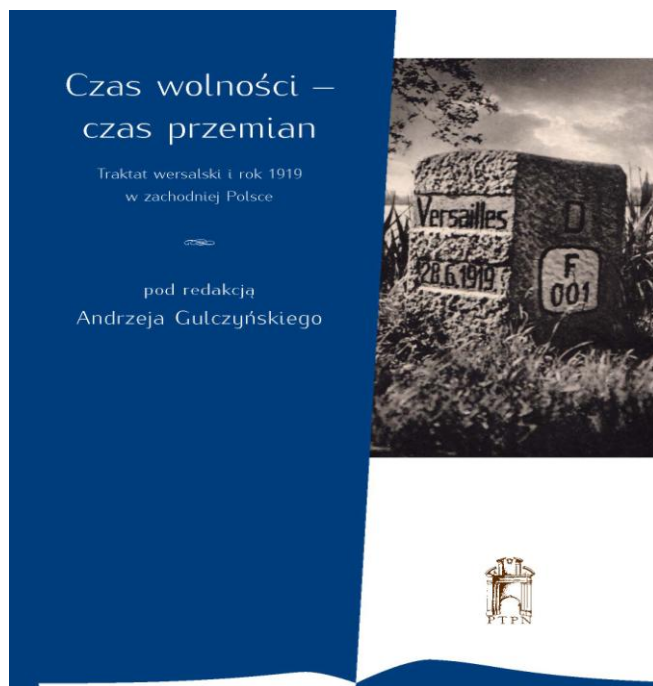
Wojna palikowa na Gochach, luty-maj 1920 r.

Gochy, to region zamieszkały przez Kaszubów. Znajduje się na dawnych obszarach historycznych powiatu człuchowskiego. Główne miejscowości to: Borowy Młyn, Brzeźno Szlacheckie, Borzyszkowy i Lipnica. Przebieg granicy polsko-niemieckiej został ustalony w Traktacie wersalskim podpisanym 28 czerwca 1919 roku. Wyznaczenie przebiegu granicy powierzono Międzynarodowej Komisji Delimitacyjnej. Szczegółowe ustalenie granicy w rejonie Kaszub powierzono Podkomisji polsko-niemieckiej. Do najbardziej dramatycznej sytuacji doszło w rejonie Gochów, a szczególności w dniu 16 lutego 1920 roku koło jeziora Gwiazda w pobliżu Borowego Młyna. W tym dniu przystąpiono w obecności przedstawicieli strony polskiej i niemieckiej do wytyczania granicy. W tych czynnościach uczestniczyła również miejscowa ludność, którą wcześniej zmobilizował i poprowadził miejscowy proboszcz ks. Bernard Gończ. Ludność protestowała przeciwko przebiegowi granic które mierniczowie ze strony niemieckiej zaczęli oznaczać palikami. Mimo podjętych negocjacji które nie odniosły skutku ludność zaczęła protestować, wrywać paliki i fizycznie nie pozwalać na dalsze ich wkopywanie. W wyniku tumultu pomiędzy napierającym tłumem a funkcjonariuszami odstąpiono od dalszego wyznaczania punktów granicznych. Natychmiast delegacja mieszkańców Gochów udała się do urzędującego w Chojnicach polskiego starosty oraz do międzynarodowej komisji granicznej przedstawiając prawdziwe powody protestów i postulaty mieszkańców. W efekcie dopiero w maju 1920 r. przesunięto linię graniczną na zachód zgodnie z postulatami ludności polskiej. Te wydarzenia omówiono w dwóch wystąpieniach. Bogusław Tomaszewski omawiając wydarzenia przedstawił

obecne ślady które pozostały w terenie i otoczone są troskliwą opieką mieszkańców. Są to znaki graniczne, oznaczone miejsca wystąpień wraz z objaśnieniami na tablicach, krzyże i pomniki będące m.in. rezultatem represji po 1939 r., które spotkały organizatorów. Waldemar Sztukiewicz natomiast omówił te wydarzenia na tle ówczesnie obowiązujących przepisów związanych z delimitacją i demarkacją granic odradzającej się Rzeczypospolitej.

Ciekawe wydawnictwo

W dniach 27-28 czerwca 2019 r. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk zorganizowało Konferencję „Czas wolności i czas przemian. Traktat Wersalski i rok 1919 w zachodniej Polsce”. Celem konferencji było zaprezentowanie przez naukowców z różnych dyscyplin najnowszych wyników badań dotyczących Traktatu wersalskiego, jego znaczenia dla stworzenia powojennego ładu w Europie, a także odpowiedzi na pytanie jak wygląda Europa po upływie całego wieku. W wydawnictwie pokonferencyjnym PTPN umieszczono artykuł pt. „Delimitacja i demarkacja zachodniej granicy Polski po Traktacie Wersalskim”. Autorzy artykułu Dariusz Lorek (UAM WNGIG) i Waldemar Sztukiewicz (SGP i GKHIT) omówili praktyczne aspekty wyznaczania i stabilizacji zachodniej granicy Polski wykorzystując dorobek dotychczasowych konferencji w Muzeum w Lusowie, archiwalne mapy i dokumenty geodezyjne oraz zachowane do dziś w terenie znaki graniczne.

Okładka publikacji z artykułem D. Lorka i W. Sztukiewicza :”Delimitacja i demarkacja zachodniej granicy Polski po traktacie wersalskim”, s.313-332

Czy historia się powtarza?

Takie pytanie nasuwa się po wysłuchaniu referatów na konferencji oraz po lekturze artykułów w Wydawnictwie PTPN.

W uzgodnieniu z autorami wystąpień
Waldemar Sztukiewicz